

Оливера С. Марковић Савић¹
Универзитет у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици,
Филозофски факултет,
Катедра за социологију
Косовска Митровица (Србија)

316.624
340.12
327(100)"20"
Преједни научни рад
Примљен 09/02/2026
Измењен 05/05/2026
Прихваћен 24/05/2026
doi: [10.5937/socpreg60-64825](https://doi.org/10.5937/socpreg60-64825)

ОРГАНИЗОВАНО НАСИЉЕ И ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ: РАТ КАО ПРОИЗВОД МОДЕРНОСТИ

Сажетак: Циљ рада је да се анализира однос између насиља, рата и модерности, као и да се преиспита уврежено становиште да модерни друштвени развој доводи до смањења насиља. Полази се од претпоставке да рат није универзална и природна појава, већ специфична, институционализована форма колективног насиља, која зависи од нивоа друштвене организације и развоја институционалних капацитета. Рад се заснива на теоријској анализи класичних и савремених социолошких приступа, као и на увиду у антрополошка и историјска истраживања о пореклу и варијабилности насиља. Анализа показује да рат није универзална појава, већ друштвено и историјски условљен облик насиља. Иако модерна друштва бележе опадање интерперсоналног насиља, истовремено развијају до сада невиђене организационе, институционалне и идеолошке капацитете за масовно, координисано и легитимисано насиље. У том смислу, модерност не доводи до нестанка насиља, већ до његове трансформације. Рат се стога може разумети као производ развоја сложених друштвених организација, а не као последица људске природе.

Кључне речи: насиље, рат, друштвена организација, друштвена структура, друштвене институције, организацијска моћ, дисциплина, легитимација, друштвени развој

УВОД

Савремено друштво показује парадоксалан однос према насиљу. Оно је свеприсутно у медијском простору, док се у јавном и политичком дискурсу наглашавају вредности мира, толеранције и ненасилног решавања конфликта. Овај парадокс отвара својеврсну социолошку загонетку: да ли модерност смањује насиље или

¹ olivera.markovic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0001-5642-8581>

савремена друштва истовремено развијају његове најорганизованије и најмасовније облике, попут рата, који остаје значајан и конститутиван део савременог света?

Полазећи од ове напетости, циљ рада је да преиспита однос између друштвеног развоја и рата као специфичног облика организованог насиља, доводећи у питање уврежено становиште да модерност нужно смањује ратоборност. У том смислу, рат се не посматра као универзална или природна појава, већ као специфична, високоорганизована и институционализована форма насиља, што омогућава анализу услова под којима насиље постаје масовно, легитимно и систематски произведено. Иако бројни приступи насиље објашњавају кроз индивидуалне, биолошке или културне факторе, мање пажње посвећено је анализи организационих и институционалних механизма који омогућавају његову масовну и систематску производњу.

Рад се позиционира у оквиру шире социолошке расправе о односу модерности и насиља. Док аутори попут Норберта Елијаса (Elias, 2000) и Стивена Пинкера (Pinker, 2011) указују на дугорочни пад интерперсоналног насиља и „цивилизацијски процес“, макросоциолошки приступи, нарочито код Чарлса Тилија (Tilly, 1985), Мајкла Мана (Mann, 1986) и Синише Малешевића (Malešević, 2011; 2017a), показују да модерна друштва истовремено развијају до сада невиђене организационе капацитете за масовно и легитимисано насиље. Полазећи од ове тензије, настојимо да покажемо да модерност не укида насиље, већ трансформише његове облике и механизме. Допринос рада огледа се у повезивању организационих, дисциплинских и идеолошких механизма у јединствен аналитички оквир за разумевање рата као специфичног производа развоја сложених друштвених организација.

Насупрот редукционистичким објашњењима, која насиље своде на индивидуалну агресивност или биолошке предиспозиције, у овом раду полази се од становишта да се насиље не може разумети изван ширег друштвеног, историјског и организационог контекста. Основна теза рада јесте да је рат специфичан и историјски условљен облик друштвено организованог насиља, који настаје тек са развојем сложених, нарочито модерних друштвених организација, те да не произлази из архаичне људске природе, већ из структурних, организационих и идеолошких капацитета модерних друштава. У том оквиру, интензитет и обрасци организованог насиља, укључујући рат, условљени су развојем друштвених организација, капацитетима државе, степеном бирократизације и механизмима идеолошке легитимације. Овакво разумевање рата потврђује се и на нивоу његових последица. Истраживања положаја ратних ветерана показују да њихов статус није последица индивидуалних карактеристика, већ начина на који држава и институције вреднују и интегришу учешће у рату (Marković Savić, 2023).

Сходно томе, рад је структуриран тако да најпре разматра различита теоријска одређења насиља и указује на тензију између ширих и ужих приступа. Потом се анализира расправа о људској насилности, односно питање да ли су рат и организовано насиље универзална својства људске врсте или друштвено-историјски производ. У наставку се испитује процес институционализације моћи и развој организационих капацитета модерних друштава, како би се показало на који начин постаје могуће масовно и систематско насиље. У том контексту, посебна пажња посвећена је анализи три кључна механизма: организационим капацитетима, дисциплинујућим структурама и идеолошкој легитимацији насиља. На тај начин постепено се гради

аргумент да савремени ратови нису остатак примитивне прошлости, већ производ друштвеног развоја и организационе комплексности.

У раду се аналитички фокус помера са питања „зашто су људи насилни“ на питање „под којим друштвеним условима насиље постаје могуће, легитимно и масовно организовано“. У том светлу, настојимо да понудимо конзистентан социолошки оквир за разумевање насиља и рата као конститутивних, а не девијантних елемената модерних друштава. Полазећи од наведеног, први аналитички корак подразумева прецизирање самог појма насиља, како би се рат могао одредити као његов најорганизованији и институционализовани облик.

ШТА ЈЕ НАСИЉЕ И КАКО ГА РАЗУМЕТИ?

Кључна тачка у разумевању рата јесте његова организациона условљеност. У овом раду полази се од становишта да рат није последица универзалне људске агресивности, већ друштвено и организационо условљен облик насиља. Да би се однос између рата и насиља адекватно разумео, неопходно је најпре прецизније одредити појам насиља. Насиље је шири појам од рата: док сваки рат укључује насиље, није свако насиље рат. Разумевање насиља условљено је друштвеним контекстом и мења се кроз време и простор, што указује на његову друштвено конструисану и историјски варијабилну природу (Collins, 2008, стр. 2–3). Отуда, исти чин у различитим контекстима може бити означен као злочин или хероизам, у зависности од ауторитета који га дефинише.

За разумевање рата као специфичног облика насиља важно је направити аналитичку разлику између интерперсоналног и организованог насиља. Интерперсонално насиље одвија се у директним интеракцијама „лицем у лице“ и може га иницирати појединац или мања група, док организовано насиље подразумева постојање структурисаних колективних актера који системски планирају и спроводе насиље, као што су државе, војске или револуционарни покрети (Malešević, 2017b, стр. 1–2). Ова разлика представља аналитички корак који омогућава да се рат прецизније разуме као специфична форма организованог и институционализованог насиља.

У том контексту посебан значај има анализа улоге државе. Развој модерних држава повезан је са способношћу да се насиље институционализује и монополизује, што се у класичној социологији дефинише као легитимни монопол физичке принуде (Weber, 1978, стр. 38). Овај процес обликује институционални предуслов за организовање рата, јер омогућава централизовану контролу, мобилизацију ресурса и легитимизацију примене силе. Управо кроз процесе организације, институционализације и легитимације, насиље добија капацитет да прерасте у масовну и систематску праксу. Захваљујући овим капацитетима, насиље престаје да буде фрагментирано и ситуационо, те постаје трајно организована, координисана и масовна пракса, што представља кључну одлику рата. Надаље, државно насиље стиче статус легитимног чиме се ствара нормативни оквир у којем је рат могућ као институционално оправдан облик колективне принуде.

Ипак, у литератури не постоји јединствено сагласје у вези с тим шта се сматра насиљем. У ширим теоријским приступима појам насиља проширује се изван физичке

принуде. Галтунг (Galtung, 1969, стр. 167–169) концептом структуралног насиља указује на то да друштвене неједнакости могу производити системску штету без директног деловања појединаца, док Бурдије (Bourdieu, 2001, стр. 6–9) концептом симболичког насиља показује како се односи доминације репродукују кроз институције и културне обрасце. Жижек (Žižek, 2008, стр. 1–2) додатно прави разлику између видљивог, субјективног насиља и објективног насиља уграђеног у друштвене структуре. Ауторка рад позиционира између ширих приступа и ужих, аналитички прецизнијих одређења насиља, настојећи да задржи њихове увиде, али и да избегне прекомерну концептуалну еластичност. Ови приступи указују на дубоку укорененост насиља у друштвеним односима, али истовремено носе ризик аналитичке нејасноће услед прекомерног ширења појма. Иако проширују разумевање насиља, овакви приступи отежавају јасно разграничење између различитих облика принуде, што је кључно за анализу рата као специфичног друштвеног феномена.

Насупрот томе, у ужим одређењима насиља, аутори као што су Тили (Tilly, 2003), Колинс (Collins, 2008) и Малешевић (2017b) нагласак стављају на употребу физичке силе која изазива повреду или смрт, чиме се појам насиља аналитички прецизира и ограничава. За Тилија, насиље је друштвено организована активност под колективном контролом, неодвојива од процеса изградње државе и политичке моћи (Tilly, 2003, стр. 3–5). Колинс (Collins, 2008, стр. 19–23) истиче да је насиље редак и ситуационо условљен исход друштвених интеракција, а не аутоматска људска реакција. Малешевић (2017a, стр. 15) насиље дефинише као степеност друштвени процес који обухвата различите облике принуде, од индивидуалних сукоба до ратова, наглашавајући његову организациону и историјску условљеност. Овакво уже одређење представља основу за издвајање рата као специфичног облика организованог и колективног насиља, који подразумева систематску примену физичке силе.

Из наведеног следи да ни широка ни уска одређења насиља сама по себи нису довољна. Шира одређења ризикују аналитичку еластичност, док ужа, иако пружају већу концептуалну прецизност, теже да ограниче анализу на непосредну примену силе, остављајући у другом плану шири институционални и организациони контекст. Ипак, увођење континуума различитих облика насиља не значи да се свака друштвена неједнакост, симболичка доминација или структурна принуда у овом раду аналитички третира као насиље у истом смислу. Иако шири приступи указују на важне механизме репродукције моћи и доминације, предмет анализе у овом раду остају они облици принуде који укључују стварну или непосредно претећу примену физичке силе. Управо зато се рат не одређује као било који облик друштвеног конфликта или доминације, већ као специфична форма организованог, колективног и институционално координисаног физичког насиља. Појам континуума овде служи да укаже на различите степене организације и легитимације физичке принуде, а не да избрише аналитичке разлике између симболичке доминације, структурне принуде и физичког насиља. Стога се у овом раду насиље разуме као континуиран и друштвено посредован процес различитих степена организације, чији се облици крећу од интерперсоналних до високоорганизованих и институционализованих пракси. Управо овај распон различитих степена организације и легитимације физичке принуде омогућава да се покаже како се у условима развоја сложених друштвених

организација насиље трансформише у своју најкомплекснију и институционално најразвијенију форму – рат.

Сагледавано овако, питање насиља не може се одвојити од процеса модерности. Док поједини аутори, попут Пинкера (Pinker, 2011, стр. 56–60), указују на смањење интерперсоналног насиља, социолошки приступи показују да модерна друштва истовремено развијају до сада невиђене капацитете за организацију, легитимизацију и масовну мобилизацију насиља, што се најјасније испољава у рату као његовом најорганизованијем облику.

Из ове перспективе, рат се показује као специфичан облик организованог, институционализованог и колективног насиља. За разлику од интерперсоналних облика, рат чини системску и институционално посредовану форму принуде, чије узроке треба тражити у друштвеним структурама, политичким институцијама и организационим капацитетима друштва. Стога ратови нису универзална карактеристика људске врсте, већ варијабилна и историјски условљена појава која произлази из различитих нивоа друштвене организације.

Ослањајући се на макросоциолошки приступ Синише Малешевића, рат се у овом раду разуме као специфичан облик организованог, колективног и институционално координисаног физичког насиља, који подразумева трајнију мобилизацију друштвених ресурса и политички организованих актера. Овакво одређење омогућава да се рат аналитички разликује од интерперсоналног, спорадичног или неинституционализованог колективног насиља, јер подразумева постојање стабилних структура организације, командовања и легитимације. У том смислу, појам рата у овом раду обухвата међудржавне и грађанске ратове, као и шире облике state-based conflict-а у којима постоје релативно стабилне структуре командовања, мобилизације и легитимације насиља. Насупрот томе, у анализу се не укључују индивидуални облици освете, спорадично групно насиље, спортски хулиганизам или други облици неинституционализованог колективног сукоба који не подразумевају стабилну организациону и политичку структуру.

Отвара се питање да ли је рат иманентан људској природи или резултат развоја друштвених институција. Управо то питање представља полазну тачку за анализу његовог порекла у наставку рада.

ПИТАЊЕ ЉУДСКЕ НАСИЛНОСТИ: БИОЛОШКА ДИСПОЗИЦИЈА ИЛИ ДРУШТВЕНИ КОНТЕКСТ? ДА ЛИ ЈЕ РАТ УНИВЕРЗАЛНА И НЕМИНОВНА ПОЈАВА?

Полазећи од становишта да је насиље друштвено и организационо условљено, у овом поглављу разматра се да ли се рат може објаснити биолошким предиспозицијама или пре свега друштвеним условима. Кључно питање, стога, није да ли људи имају капацитет за насиље, већ под којим условима тај капацитет прелази у организовано и колективно деловање. Надовезујући се на претходну анализу, рат се овде разуме као специфичан облик колективног насиља, а не као универзална и неминовна појава. Иако рат подразумева насиље, не може се свако насиље, па ни сваки облик

организованог насиља, сматрати ратом, јер он подразумева специфичне облике колективне мобилизације, координације и легитимације (Malešević, 2011, str. 45–47).

Из ове перспективе, питање порекла рата не може се свести на питање људске агресивности, већ захтева анализу историјских услова у којима насиље поприма организоване форме. Управо кроз процесе демографске концентрације, политичке централизације и институционалне координације, насиље добија капацитет да прерасте у организовано и трајно колективно деловање. Најдиректнији начин да се ова теза испита јесте анализа раних облика људских друштава. Археолошки и антрополошки подаци указују на то да су у палеолиту облици организованог насиља били ограничени и фрагментирани (Guilaine & Zammit, 2005, str. 12–18). Преовлађујући облик друштвене организације чиниле су мале, флексибилне ловачко-сакупљачке групе, у којима су сукоби, када су постојали, имали ограничен обим (Fry, 2013, str. 21–25). Примери попут Батек и Мориори указују да су ненасилни облици друштвене организације историјски постојали (Fry, 2013, str. 85–92). Ови налази доводе у питање тезу о универзалности рата и показују да је његово постојање условљено специфичним друштвеним околностима. Само постојање потенцијала за насиље није довољно за настанак рата, већ да је неопходан одређени ниво друштвене организације који омогућава његову координацију и репродукцију.

Насупрот томе, аутори попут Гата (Gat, 1999; 2016) и Пинкера (Pinker, 2011) указују на еволутивне корене насиља, наглашавајући конкуренцију за ресурсе, партнере и статус. Иако ови приступи говоре о постојању потенцијала за насиље, они не објашњавају настанак рата као сложене друштвене праксе, односно не разјашњавају прелаз од индивидуалних и малих облика насиља ка колективној и организованој деструкцији. Другим речима, биолошка објашњења могу указати на услове могућности насиља, али не и на механизме његове друштвене организације. Управо зато објашњење рата захтева анализу друштвених механизма који омогућавају колективну мобилизацију и институционализацију насиља.

Слично томе, неодарвинистички приступи који се ослањају на поређења са великим мајмунима не пружају задовољавајуће објашњење на питање људске насилности. Како истиче Голдштајн (Goldstein, 2001, str. 184–194), варијације у понашању блиских врста, попут боноба, показују да генетска блискост не одређује једнозначно понашање, већ да је оно посредовано друштвеним и културним факторима. Ови налази показују да постојање потенцијала за насиље не објашњава појаву рата као организованог и колективног насиља.

Додатно, Фрај (Fry, 2013, str. 85–92) доводи у питање тезу о универзалности рата, показујући да многе ловачко-сакупљачке заједнице функционишу без организованог ратовања. Он истиче да је насиље варијабилно и условљено друштвеним и еколошким контекстом, при чему одсуство рата није последица „мирне људске природе“, већ специфичних друштвених услова, као што су мала густина насељености, одсуство централизоване власти и специфични механизми контроле конфликта. Ови налази додатно потврђују да је рат пре свега функција друштвене организације, а не директан израз људске природе.

Кључна промена у појави рата настаје са преласком на седелачки начин живота и развојем сложенијих друштвених и политичких структура. Са растом популације и

јачањем политичке организације, насиље постаје структурисано и институционализовано, чиме се стварају услови за појаву рата као трајне и систематски организоване друштвене праксе. Ман (Mann, 1986, стр. 109–115) показује да је рат у Месопотамији био интегрални део политичке организације, док су у Египту централизована власт и стабилнији поредак ограничавали унутрашње сукобе. Ови примери указују на то да рат није спонтани израз агресије, већ резултат специфичних институционалних и политичких услова који омогућавају његову организацију и легитимацију.

Отуда се анализа рата помера са питања биолошке насилности на питање друштвене организације и културне легитимације насиља. Киген (Keegan, 1993, стр. 3–12) сматра да је рат у древним друштвима био дубоко укореван у религијским и културним вредностима, што указује на то да рат није само питање примене силе већ и процес друштвене и културне легитимације која омогућава његову стабилност и репродукцију.

Расправа о пореклу рата и насиља одражава класичну дихотомију између Хобсовог и Русоовог схватања људске природе. Док Хобс природно стање види као стање конфликта и несигурности, Русо насиље доводи у везу са појавом својине и друштвене неједнакости. Међутим, оба приступа остају ограничена јер не узимају у обзир историјску варијабилност рата и улогу друштвених институција у омогућавању његове организације и легитимације.

Антрополошка и археолошка истраживања остају подељена, али се слажу у једном: насиље у праисторији није било универзално нити уједначено, већ је значајно варијало у зависности од друштвеног и еколошког контекста (Keeley, 1996; Kelly, 2000; Fry, 2013). На основу реченог, рат не означава нужан исход људске природе, већ да је његово појављивање условљено специфичним друштвеним и организационим околностима.

Иако различити облици насиља постоје током читаве људске историје, рат као организована, колективна и легитимисана пракса није универзална нити неминовна. Он се јавља као резултат специфичних комбинација друштвених, демографских и политичких услова, те га је неопходно разумети као историјски и организационо условљен облик насиља. Тиме се потврђује полазна теза рада да рат није последица људске природе, већ резултат развоја специфичних организационих и институционалних капацитета друштва.

„ЗАТВАРАЊЕ У ДРУШТВЕНИ КАВЕЗ“: ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА МОЋИ И НАСТАНАК МОДЕРНОГ КАПАЦИТЕТА ЗА НАСИЉЕ

Кључно питање, дакле, није зашто су појединци способни за насиље, већ како друштва стичу капацитет да насиље организују, прошире и учине легитимним, посебно у форми рата. Због тога је неопходно испитати под којим друштвеним условима насиље постаје трајно организовано, масовно и институционално подржано. У овом поглављу заузима се макросоциолошка позиција која рат посматра као резултат развоја институционалних и организационих капацитета модерних друштава. У питању је

процес који представља постепено јачање организационих капацитета који омогућавају контролу, координацију и мобилизацију великих популација. Исти процеси могу се аналитички разумети кроз три повезана механизма: институционализацију моћи, дисциплиновање актера и идеолошку легитимацију колективног деловања.

Историјски развој људских друштава није био линеаран, али је постепено водио институционализацији моћи и стварању све комплекснијих структура које уређују друштвени живот. Овај процес може се аналитички описати као стварање „друштвеног кавеза“, односно процеса друштвеног затварања у Мановом смислу, у оквиру којег настају стабилне, територијално и институционално утемељене структуре у којима су појединци трајно укључени у односе посредоване институцијама. Појам „друштвеног кавеза“ надовезује се на Манову анализу која указује на процес формирања стабилних и институционализованих друштвених структура. Ова метафора не означава само ограничење индивидуалне слободе већ и стварање предуслова за координацију, дисциплиновање и мобилизацију великих популација.

Полазећи од Мановог концепта „друштвеног затварања“ (caging), који описује процес територијалног и институционалног укључивања становништва у стабилне друштвене структуре (Mann, 1986, str. 1–33), овај рад показује да управо ти процеси стварају предуслове за организацију, мобилизацију и легитимацију масовног насиља у облику модерног рата. За разлику од Хобсовог модела добровољног напуштања природног стања, Ман овај процес тумачи као дуготрајно структурно обликовање друштвених односа кроз политичке, економске, војне и идеолошке институције (Mann, 1986, str. 42–44). У том процесу институције обезбеђују сигурност, ресурсе и предвидивост, док појединци прихватају све већи степен институционалне зависности и нормативне контроле, чиме се истовремено отвара могућност за координацију и мобилизацију великих популација.

Кључни аспект овог процеса јесте да исти механизми који ограничавају индивидуално деловање истовремено омогућавају координацију, мобилизацију и дисциплиновање великих популација у оквиру колективних пројеката (Mann, 1986, str. 70–90). Тек развој сталних армија, централизованих апарата и бирократских ланаца командовања омогућава друштвима да систематски акумулирају и примењују насиље у великом обиму (Mann, 1986, str. 135–150). Стога модерни капацитет за рат није последица „агресивније људске природе“, већ резултат развоја институционалних капацитета друштва.

На Манов увид надовезује се Чарлс Тили, који сматра да се ови капацитети историјски развијају управо кроз рат и припреме за рат. Његова позната теза да „рат ствара државу, а држава прави рат“ (Tilly, 1985) указује на узajамно јачање ратовања, изградње државе и процеса заштите и екстракције ресурса. У том процесу државе проширују административне, фискалне и војне капацитете, док се становништво укључује у трајне обрасце пореских обавеза, војне мобилизације и политичке контроле (Tilly, 1985, str. 170–181). Истовремено, ова динамика доводи и до јачања институционалне инфраструктуре и постепеног ширења грађанских и политичких права, чиме се учвршћује дугорочна способност државе за организовано насиље, нарочито у форми рата. У том контексту, однос државе према учесницима рата додатно потврђује њену централну улогу у производњи и управљању насиљем. Однос

државе према ратним ветеранима додатно показује да рат није само тренутни чин колективног насиља већ и дугорочни институционални процес. Статус ветерана, приступ правима, симболичка признања и друштвена видљивост зависе од начина на који држава институционално вреднује учешће у организованом насиљу. У том смислу, ветерани представљају специфичан пример постратне интеграције ратне мобилизације у институционални поредак, чиме се потврђује да модерни рат функционише кроз трајне административне, политичке и идеолошке механизме, а не искључиво кроз непосредну примену силе (Marković Savić, 2023).

Вебер овај процес описује метафором *stahlhartes Gehäuse*, која преведена на српски језик (Weber, 1989) значи: „као челик тврд омотач“². Овакво разумевање наглашава да модерне институције не функционишу као механизми ограничења, већ и као чврсто организовани оквири координације, дисциплине и мобилизације. У том смислу, рационализоване бирократске процедуре истовремено повећавају предвидивост друштвеног деловања и организационе капацитете државе, укључујући способност планирања и спровођења масовног насиља. Метафора је овде аналитички ограничена на организационе ефекте модерних институција, а не на потпуну детерминацију друштвеног деловања. Док Тили показује како рат проширује капацитете државе, Вебер објашњава како ти капацитети постају стабилизирани кроз бирократизацију, формална правила и предвидиве процедуре. Рационализација модерног друштва доводи до система у којем појединац делује унутар формализованих институционалних структура које повећавају ефикасност, али истовремено ограничавају аутономију. У том контексту дисциплина се јавља као кључни организациони принцип модерних институција, посебно војске, при чему, како истиче Вебер, „дисциплина војске је, међутим, колевка дисциплине уопште“ (Weber, 1976, vol. II, str. 243). На тај начин модерни рат поприма облик координисаног, предвидивог и институционално организованог насиља.

Сагледано из ове перспективе, „друштвени кавез“ означава аналитички опис историјског процеса кроз који друштва стичу капацитет да генеришу, координишу и спроводе организовано насиље у великом обиму. Управо овај институционални развој обликује кључан предуслов за разумевање рата као модерне, а не спонтане или природне људске појаве. Отуда, рат се не може разумети као продужетак индивидуалног насиља, већ као специфичан облик институционално организоване и легитимисане примене силе. Стога се анализа у наставку усмерава ка рату као најкомплекснијој форми друштвено организованог насиља.

РАТ КАО ПРОИЗВОД МОДЕРНОСТИ: ОРГАНИЗАЦИЈА, ДРЖАВА И НАСИЉЕ

У овом поглављу полази се од тезе да рат није остатак примитивне прошлости, већ производ модерних друштвених организација које омогућавају масовно и систематско насиље. Овај приступ налази своју најконзистентнију артикулацију у макросоциолошкој анализи Синише Малешевића, која омогућава да се рат разуме као

² Док је у англофоној рецепцији позната као „iron cage“.

резултат развоја организационих капацитета друштва, а не као аномалија или одступање од „нормалног“ друштвеног стања. Иако се овај рад у значајној мери ослања на Малешевићеву макросоциолошку анализу, њени увиди се овде користе као део ширег социолошког оквира који укључује и класичне теорије државе и моћи. Малешевић показује да савремени свет, упркос паду интерперсоналног насиља, поседује највеће капацитете за организовано насиље у историји (Malešević, 2011; 2017a). Малешевић анализира капацитет друштава да производе насиље, указујући на ограниченост приступа који насиље мере искључиво кроз његову учесталост, занемарујући структурне капацитете за његову организацију, те показује да модерност не укида насиље, већ га трансформише, омогућавајући његову масовну и систематску примену. На тај начин се аналитички заокружује оквир који је у претходним поглављима постепено развијан, а који указује на кључну улогу организационих, дисциплинских и идеолошких механизма у разумевању модерног рата.

Кључна одлика модерног рата јесте његов висок степен организације. Сложене друштвене организације омогућавају координацију великог броја актера, контролу ресурса и дуготрајну мобилизацију, што представља основне предуслове за спровођење масовног и систематског насиља. Раст организационих капацитета директно повећава потенцијал за систематско насиље и представља кључни механизам који разликује модерне облике ратовања од ранијих, ограничених облика насиља.

Полазећи од Веберове анализе државе као бирократске организације, Малешевић наглашава да модерна моћ почива на дисциплини и организационој контроли. Код Вебера дисциплина се јавља као кључни елемент рационализованих и бирократских структура, посебно у војсци и управи. Мишел Фуко (Foucault, 1975) детаљније разрађује ове увиде, показујући како институције кроз конкретне технике надзора, нормализације и контроле производе дисциплиноване и координисане актере. Тако се Веберова анализа структурних капацитета допуњује Фукоовим увидом у конкретне механизме њиховог деловања. Ови механизми су посебно видљиви у војним организацијама, где дисциплина, хијерархија и рутинско извршавање наредби омогућавају ефикасну координацију колективног насиља.

Бирократизација, стога, има двоструки ефекат: она истовремено повећава контролу и омогућава мобилизацију. Модерне организације не само да проширују капацитет за насиље већ и обликују актере који су спремни да то насиље спроводе. На тај начин, принуда не делује искључиво споља, већ се интернализује кроз дисциплину и организационе праксе модерних институција.

Поред организационих и дисциплинских механизма, идеологија представља кључни услов који омогућава масовно насиље. Док бирократске структуре обезбеђују координацију и контролу, идеологија обезбеђује моралну легитимацију и емоционалну мотивацију за учешће у колективном насиљу. Кроз образовне институције, медије и политички дискурс, модерна друштва обликују наративе који конструишу колективне идентитете, успостављају границе између „нас“ и „њих“ и нормализују употребу силе као оправданог средства. У том смислу, нације се могу разумети као „замишљене заједнице“ (Anderson, 1998), које омогућавају да велики број међусобно непознатих појединаца делује као јединствен колектив способан за координисано деловање. Тако, идеологија не делује само као накнадно оправдање већ

као конститутивни механизам који омогућава трансформацију појединаца у актере организованог и легитимног насиља.

Из наведеног следи да спремност на насиље није ни биолошки аутоматска ни културно унапред одређена, већ друштвено посредована. Рат није аномалија, већ резултат деловања модерних друштвених организација које поседују способност да дисциплинују, мобилишу и легитимишу насиље. Стога се модерно насиље може разумети искључиво кроз анализу организационих капацитета, дисциплинских механизма и идеолошких оквира који омогућавају његову масовну и систематску примену.

Из претходне анализе произлази да модерност истовремено редукује интерперсонално насиље, али да драматично повећава капацитет за његову организовану и систематску примену. Управо у споју организационих капацитета, дисциплинских механизма и идеолошке легитимације настају услови у којима насиље може бити масовно мобилисано, дуготрајно координисано и институционално одрживо. Управо у споју организационих капацитета, дисциплинских механизма и идеолошке легитимације настају услови који чине рат конститутивним, а не девијантним елементом модерних друштава.

У том смислу, рад проширује постојеће макросоциолошке приступе указујући на неопходност интеграције организационих, дисциплинских и идеолошких механизма у анализи модерног рата.

ЗАКЉУЧАК

Анализа насиља и рата показује да се ови феномени не могу свести на индивидуалну агресивност или урођену склоност ка насиљу, већ да представљају друштвено и историјски условљене процесе. Полазна теза рада, да рат није универзална и неминовна појава, већ производ специфичних друштвених и институционалних услова, потврђена је кроз изведену теоријску анализу.

Антрополошки и историјски увиди показују да рат није био присутан у свим друштвима нити је представљао константну појаву, чиме се доводе у питање редукционистичка објашњења која насиље свде на биолошке или еволутивне факторе. Истовремено, анализа нас доводи до закључка да је кључ за разумевање рата у процесима друштвене организације и институционализације моћи. Развој сложених друштвених структура омогућио је акумулацију, координацију и легитимацију насиља у великом обиму, при чему су организациони капацитети директно повезани са потенцијалом за систематско и масовно насиље.

У том контексту, савремена друштва, упркос смањењу интерперсоналног насиља, поседују највеће капацитете за организовано насиље у историји. Овај парадокс указује на то да раст реда, сигурности и институционалне стабилности иде упоредо са развојем механизма који омогућавају масовно и систематско насиље.

Даље, анализа показује да се насиље не може разумети без његових организационих, дисциплинских и идеолошких димензија. Док бирократизација и дисциплина омогућавају контролу, координацију и мобилизацију, идеологија обезбеђује моралну легитимацију и мотивацију за учешће у колективном насиљу. Управо у споју

ових механизма настају услови који омогућавају настанак и одржавање модерних облика ратовања.

Из наведеног следи да рат није изузетак или аномалија, већ конститутивни производ модерних друштвених организација. Његово разумевање захтева макросоциолошку перспективу која у фокус ставља структуре, институције и процесе кроз које се насиље производи, одржава и легитимише.

Стога се може закључити да модерност не укида насиље, већ га трансформише: редукујући интерперсоналне облике, она истовремено повећава капацитет за његову организовану и систематску примену. Управо у том парадоксу је кључ за разумевање савремених друштава, у којима раст организације, стабилности и сигурности истовремено ствара услове за до сада невиђене облике колективног насиља.

Olivera S. Marković-Savić¹
University of Priština, in Kosovska Mitrovica,
Faculty of Philosophy, Department of Sociology
Kosovska Mitrovica (Serbia)

ORGANIZED VIOLENCE AND SOCIAL DEVELOPMENT: WAR AS A PRODUCT OF MODERNITY

(Translation *In Extenso*)

Abstract: The aim of this paper is to analyze the relationship between violence, war, and modernity, and to re-examine the widely held assumption that modern social development leads to a decline in violence. The paper starts from the assumption that war is not a universal or natural phenomenon, but a specific, institutionalized form of collective violence that depends on the level of social organization and the development of institutional capacities. The study is based on a theoretical analysis of classical and contemporary sociological approaches, as well as insights from anthropological and historical research on the origins and variability of violence. The analysis shows that war is not a universal phenomenon, but a socially and historically conditioned form of violence. Although modern societies exhibit a decline in interpersonal violence, they simultaneously develop unprecedented organizational capacities for large-scale, coordinated, and legitimized violence. Modernity does not eliminate violence but transforms it. War can be understood as a product of complex social organization rather than a consequence of human nature.

Keywords: violence, war, social organization, social structure, social institutions, organizational power, discipline, legitimization, social development

INTRODUCTION

Modern society demonstrates a paradoxical attitude towards violence. It is omnipresent in the media environment, while in public and political discourse there is an emphasis on the values of peace, tolerance and non-violent resolution of conflicts. This paradox opens a specific sociological riddle: whether modernity reduces violence or modern societies simultaneously develop its most organized and most mass forms, such as war, which remains a significant and constitutive part of the modern world.

Starting from this tension, the aim of the paper is to reexamine the relationship between social development and war as a specific form of organized violence, bringing into

¹ olivera.markovic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0001-5642-8581>

question the commonly held assumption that modernity necessarily reduces belligerence. In that respect, war is not observed as a universal or natural phenomenon, but as a specific, highly organized and institutionalized form of violence, which enables the analysis of the conditions under which violence becomes mass, legitimate and systematically generated. Although numerous approaches explain violence through individual, biological or cultural factors, little attention is dedicated to the analysis of organizational and institutional mechanisms enabling its mass and systematic generation.

The paper is positioned within a broader sociological debate about the relationship between modernity and violence. While the authors such as Norbert Elias (Elias, 2000) and Steven Pinker (Pinker, 2011) point to a long-term decline in interpersonal violence and “civilizational process”, macro-sociological approaches, particularly those of Charles Tilly (Tilly, 1985), Michael Mann (Mann, 1986) and Siniša Malešević (Malešević, 2011; 2017a), show that modern societies simultaneously develop so far unseen organizational capacities for mass and legitimized violence. Starting from this tension, we strive to show that modernity does not cancel violence, but transforms its forms and mechanisms. The contribution of this paper is seen in connecting organizational, disciplinary and ideological mechanisms into a single analytical framework for understanding war as a specific product of the development of complex social organizations.

Contrary to reductionist explanations that reduce violence to individual aggressivity or biological predispositions, this paper starts from the viewpoint that violence cannot be understood outside a broader social, historical and organizational context. The basic thesis of the paper is that war is a specific and historically conditioned form of socially organized violence, which arises only with the development of complex, particularly modern social organizations, and that it does not derive from the archaic human nature, but from structural, organizational and ideological capacities of modern societies. In that framework, the intensity and patterns of organized violence, including war, are conditioned by the development of social organizations, the state's capacities, the degree of bureaucratization and mechanisms of ideological legitimization. Such understanding of war is confirmed even at the level of its consequences. The examination of the position of war veterans shows that their status is not a consequence of individual characteristics, but of the way in which the state and institution value and integrate war participation (Marković Savić, 2023).

Accordingly, this paper is structured so as to first consider different theoretical definitions of violence and point to the tension between broader and narrower approaches. Then the debate is analyzed about human aggressivity, i.e., the question whether war and organized violence are universal features of the human species or a social and historical product. In the continuation, the paper examines the process of power institutionalization and the development of organizational capacities of modern societies, so as to show in what manner mass and systematic violence becomes possible. Within that context, special attention is dedicated to the analysis of three key mechanisms: organizational capacities, disciplinary structures and ideological legitimization of violence. In this manner, an argument is gradually built that modern wars are not a remnant of the primitive past, but a product of social development and organizational complexity.

In this paper, the analytical focus is shifted from the question “why people are violent” to the question “under what social conditions violence becomes possible, legitimate

and mass organized". In that light, we try to offer a consistent sociological framework for understanding violence and war as constitutive and deviant elements of modern societies. Starting from the above-mentioned, the first analytical step implies a precise definition of the concept of violence itself in order to determine war as its most organized and institutionalized form.

WHAT IS VIOLENCE AND HOW TO UNDERSTAND IT?

The key point in understanding war is its organizational conditionality. This paper starts from the viewpoint that war is not a consequence of universal human aggressivity, but a socially and organizationally conditioned form of violence. To understand adequately the relationship between war and violence, it is first necessary to define the concept of violence more precisely. Violence is a broader concept than war: while every war involves violence, not all violence is war. Understanding violence is conditioned by the social context and it changes through time and space, which points to its socially constructed and historically variable nature (Collins, 2008, pp. 2–3). Hence, the same act in different contexts may be marked as crime or heroism, depending on the authority defining it.

To understand war as a specific form of violence, it is important to make difference between interpersonal and organized violence. Interpersonal violence proceeds in direct "face-to-face" interactions and can be initiated by an individual or a smaller group, while organized violence implies the existence of structured collective actors that systematically plan and implement violence, for example, states, armies or revolutionary movements (Malešević, 2017b, pp. 1–2). This difference is an analytical step that enables more precise understanding of war as a specific form of organized and institutionalized violence.

In that context, the analysis of the role of the state is of particular importance. The development of modern states is connected with the ability to institutionalize and monopolize violence, which is defined as a legitimate monopoly of physical coercion in classical sociology (Weber, 1978, p. 38). This process forms the institutional prerequisite for war organization because it enables centralized control, resource mobilization and legitimization of applying force. It is exactly through the processes of organization, institutionalization and legitimization that violence acquires the capacity for turning into a mass and systematic practice. Due to these capacities, violence stops being fragmented and situational and becomes a permanently organized, coordinated and mass practice, which is the key feature of war. Furthermore, state violence acquires a legitimate status, thus creating a normative framework in which war is possible as an institutionally justified form of collective coercion.

However, there is no absolute agreement in literature about what is considered violence. In broader theoretical approaches, the concept of violence is expanded beyond physical coercion. With a concept of structural violence, Galtung (Galtung, 1969, pp. 167–169) indicates that social inequalities may produce systematic harm without direct action of individuals, while Bourdieu (Bourdieu, 2001, pp. 6–9) uses the concept of symbolic violence to show how the relations of domination are reproduced through institutions and cultural patterns. Žižek (Žižek, 2008, pp. 1–2) makes further difference between visible, subjective violence and objective violence entrenched in social structures. The author of this paper positions herself between broader approaches and narrow, analytically more precise

definitions of violence, trying to keep their insights, but also to avoid excessive conceptual flexibility. These approaches point to the deep roots of violence in social relations, but at the same time bear a risk of analytical unclearness due to the excessive expansion of the concept. Although these approaches expand the understanding of violence, they make it difficult to clearly distinguish between different forms of coercion, which is crucial in the analysis of war as a specific social phenomenon.

In contrast, in narrower definitions of violence, the authors such as Tilly (Tilly, 2003), Collins (Collins, 2008) and Malešević (20176) place an emphasis on the use of physical force that causes injury or death, which makes the concept of violence analytically precise and limited. In Tilly's opinion, violence is a socially organized activity under control, inseparable from the process of state building and political power (Tilly, 2003, pp. 3–5). Collins (Collins, 2008, pp. 19–23) emphasizes that violence is a rare and situationally conditioned outcome of social interactions and not an automatic human reaction. Malešević (2017a, p. 15) defines violence as a gradual social process that involves different forms of coercion, from individual conflicts to wars, stressing its organizational and historical conditionality. This narrower definition is the basis for distinguishing war as a specific form of organized and collective violence, which implies the systematic application of physical force.

From the above-mentioned, it follows that neither broad nor narrow definitions of violence are sufficient in themselves. Broader definitions distinguish analytical elasticity, while narrower ones, although providing higher conceptual precision, tend to limit the analysis to direct application of force, leaving a broader institutional and organizational context in the background. However, introducing the continuum of different forms of violence does not mean that every social inequality, symbolic domination or structural coercion in this paper are analytically treated as violence in the same terms. Although broader approaches point to important mechanisms of the reproduction of power and domination, the subject of the analysis in this paper are still those forms of coercion that include real or directly threatening application of physical force. That is exactly why war is not determined as any form of social conflict or domination, but as a specific form of organized, collective and institutionally controlled physical violence. The concept of continuum here serves to point to different degrees of organization and legitimization of physical coercion, and not to erase analytical differences between symbolic domination, structural coercion and physical violence. Therefore, in this paper violence is understood as a continued and socially mediated process with different degrees of organization, whose forms range from interpersonal to highly organized and institutionalized practices. It is exactly this range of different degrees of organization and legitimization of physical coercion that enables showing how, in the conditions of the development of complex social organizations, violence transforms into its most complex and institutionally most developed form – war.

Seen in this manner, the question of violence cannot be separated from the process of modernity. While some authors, such as Pinker (Pinker, 2011, pp. 56–60), point to a decrease in interpersonal violence, sociological approaches show that modern societies simultaneously develop so far unseen capacities for the organization, legitimization and mass mobilization of violence, which is most clearly manifested in war as its most organized form.

From this perspective, war is perceived as a specific form of organized, institutionalized and collective violence. In contrast to interpersonal forms, war makes up a systemic

and institutionally mediated form of coercion, whose causes should be sought in social structures, political institutions and organizational capacities of society. That is why wars are not a universal characteristic of the human species, but a variable and historically conditioned phenomenon deriving from different levels of social organization.

Relying on Siniša Malešević's macro-sociological approach, in this paper war is understood as a specific form of organized, collective and institutionally coordinated physical violence, which implies longer-term mobilization of social resources and politically organized actors. This determination enables distinguishing war analytically from interpersonal, sporadic or non-institutionalized collective violence, because it implies the existence of stable structures of organization, command and legitimization. In that respect, the concept of war in this paper includes interstate and civil wars, as well as broader forms of state-based conflicts in which there are relatively stable structures of command, mobilization and legitimization of violence. In contrast, the analysis does not include individual forms of revenge, sporadic group violence, sports hooliganism or other forms of non-institutionalized collective conflict that do not imply a stable organizational and political structure.

The question arises as to whether war is immanent to the human nature or a result of the development of social institutions. This question constitutes the starting point for the analysis of its origin in the continuation of this paper.

THE QUESTION OF HUMAN НАСИЛНОСТИ: BIOLOGICAL DISPOSITION OR SOCIAL CONTEXT? IS WAR A UNIVERSAL AND INEVITABLE PHENOMENON?

Starting from the viewpoint that violence is socially and organizationally conditioned, this chapter examines whether war can be explained by biological predispositions or primarily by social conditions. Therefore, the key question is not whether people have the capacity for violence, but under what conditions this capacity turns into organized and collective acting. Building on the previous analysis, war is here understood as a specific form of collective violence and not as a universal and inevitable phenomenon. Although war implies violence, any violence or form of organized violence cannot be understood as war because it implies specific forms of collective mobilization, coordination and legitimization (Malešević, 2011, pp. 45–47).

From this perspective, the question of war origin cannot be reduced to the question of human aggressivity, but it requires an analysis of historical conditions in which violence assumes organized forms. It is through these processes of demographic concentration, political centralization and institutional coordination that violence acquires the capacity for turning into organized and permanent collective acting. The most direct way of examining this thesis is the analysis of early forms of human societies. Archaeological and anthropological data indicate that forms of organized violence in the Palaeolithic were limited and fragmentary (Guilaine & Zammit, 2005, pp. 12–18). The prevailing form of social organization included small, flexible hunting-collecting groups in which conflicts, in case they arose, had a limited scope (Fry, 2013, pp. 21–25). Examples such as the Batek and the Moriori show that non-violent forms of social organization have existed throughout

history (Fry, 2013, pp. 85–92). These findings dispute the thesis about war universality and show that its existence is conditioned by specific social circumstances. The sole existence of the potential for violence is not sufficient for the beginning of war, but a certain level of social organization is necessary that will enable its coordination and reproduction.

In contrast, the authors such as Gat (Gat, 1999; 2016) and Pinker (Pinker, 2011) point to the evolutionary roots of violence, emphasizing competition for resources, partners and the status. Although these approaches speak of the existence of the potential for violence, they do not explain the creation of war as a complex social practice, i.e., they do not clarify the transition from individual and small forms of violence towards collective and organized destruction. In other words, biological explanations may point to the conditions of the probability of violence, but also to the mechanisms of its social organization. This is exactly why the explanation of war requires an analysis of social mechanisms enabling collective mobilization and institutionalization of violence.

Similarly, Neo-Darwinist approaches that rely on comparisons to large apes do not provide a satisfactory explanation to the question of human aggressivity. As stressed by Goldstein (Goldstein, 2001, pp. 184–194), variations in the behaviour of related species, such as bonobos, show that genetic closeness does not determine unambiguous behaviour but, instead, it is mediated by social and cultural factors. These findings show that the existence of the potential for violence does not explain the phenomenon of war as organized and collective violence.

Furthermore, Fry (Fry, 2013, pp. 85–92) questions the thesis about war universality showing that many hunting-collecting communities function without organized warfare. He emphasizes that violence is variable and conditioned by a social and environmental context, whereas the absence of war is not a consequence of the “peaceful human nature”, but of specific social conditions, such as small population density, absence of centralized power and specific mechanisms of conflict control. These findings additionally confirm that war is primarily a function of social organization and not a direct expression of the human nature.

The key change in the phenomenon of war comes with the transition to the sedentary way of life and the development of more complex social and political structures. With the population growth and stronger political organization, violence becomes structured and institutionalized, which creates conditions for the beginning of war as a permanent and systematically organized social practice. Mann (Mann, 1986, pp. 109–115) shows that the in Mesopotamia was integral part of political organization, while centralized power and a steadier order in Egypt limited internal conflicts. These examples show that war is not a spontaneous expression of aggression, but a result of specific institutional and political conditions enabling its organization and legitimization.

Hence the analysis of war shifts from the question of biological aggressivity to the question of social organization and cultural legitimization of violence. Keegan (Keegan, 1993, pp. 3–12) believes that in ancient societies war was deeply rooted in religious and cultural values, which indicates that war is not only the question of the application of force, but also a process of social and cultural legitimization that enables its stability and reproduction.

The debate about the origin of war and violence reflects a classical dichotomy between Hobbes’ and Rousseau’s understanding of the human nature. While Hobbes sees the

natural state as the state of conflict and uncertainty, Rousseau connects violence with the appearance of property and social inequality. However, both approaches remain limited because they do not take into account the historical variability of war and the role of social institutions in enabling its organization and legitimization.

Anthropological and archaeological studies remain divided, but they agree in one thing: violence in prehistory was neither universal nor uniform, but varied significantly depending on the social and environmental context (Keeley, 1996; Kelly, 2000; Fry, 2013). Based on this, war does not mark a necessary outcome of the human nature, but its appearance is conditioned by specific social and organizational circumstances.

Although different forms of violence have existed throughout human history, war as an organized, collective and legitimized practice is neither universal nor inevitable. It appears as a result of specific combinations of social, demographic and political conditions, and needs to be understood as a historically and organizationally conditioned form of violence. This confirms the starting thesis of the paper – that war is not a consequence of the human nature, but a result of the development of society's specific organizational and institutional capacities.

“SOCIAL CAGING”: INSTITUTIONALIZATION OF POWER AND THE CREATION OF MODERN CAPACITY FOR VIOLENCE

Therefore, the key question is not why individuals are capable of violence, but how societies acquire the capacity for organizing, extending and legitimizing violence, particularly in the form of war. That is why it is necessary to examine under what social conditions violence becomes permanently organized, mass and institutionally supported. This chapter takes a macro-sociological position that looks at war as a result of the development of institutional and organizational capacities of modern societies. This is a process which constitutes gradual strengthening of organizational capacities enabling control, coordination and mobilization of large populations. The same processes may be analytically understood through three connected mechanisms: power institutionalization, disciplining of actors and ideological legitimization of collective acting.

The historical development of human societies was not linear, but it gradually led towards posser institutionalization and the creation of more and more complex structures that organize social life. This process may be analytically described as the creation of “the social cage”, i.e., the process of social caging in Mann's terms, within which stable, territorially and institutionally founded structures appear with individuals being permanently involved in the relations mediated by institutions. The concept of the “social cage” complements Mann's analysis which points to the formation process of stable and institutionalized social structures. This metaphor marks not only the restriction of individual freedom, but also the creation of prerequisites for coordination, disciplining and mobilization of large populations.

Starting from Mann's concept of “social caging”, which describes the process of territorial and institutional inclusion of population in stable social structures (Mann, 1986, pp. 1–33), this paper proves that exactly those processes create prerequisites for the

organization, mobilization and legitimization of mass violence in the form of modern war. Unlike Hobbes' model of voluntarily leaving the natural state, Mann interprets this process as a long-lasting structural formation of social relations through political, economic, military and ideological institutions (Mann, 1986, pp. 42–44). In that process, institutions ensure safety, resources and predictability, while individuals accept an increasingly higher degree of institutional dependence and normative control, which simultaneously opens the possibility for coordinating and mobilizing large populations.

The key aspect of this process is that the same mechanisms that limit individual action simultaneously enable coordination, mobilization and disciplining of large populations within collective projects (Mann, 1986, pp. 70–90). It is only the development of standing armies, centralized apparatuses and bureaucratic chains of command that enables societies to accumulate and implement violence systematically on a large scale (Mann, 1986, pp. 135–150). Therefore, modern capacity for war is not a consequence of “more aggressive human nature”, but a result of the development of society's institutional capacities.

Mann's insight is complemented by Charles Tilly, who believes that these capacities evolve historically exactly through war and preparations for war. His well-known thesis that “war creates the state and the state makes war” (Tilly, 1985) points to the mutual strengthening of warfare, the construction of the state and the processes of protection and extraction of resources. In that process, states expand their administrative, fiscal and military capacities, while inhabitants are included in permanent patterns of tax duties, military mobilization and political control (Tilly, 1985, pp. 170–181). At the same time, such dynamics also leads to the strengthening of the institutional infrastructure and gradual extension of civil and political rights, thus strengthening the state's long-term capacity for organized violence, particularly in the form of war. In that context, the position of the state towards war participants further confirms its central role in the generation and management of violence. The state's position towards war veterans further shows that war is not only a momentary act of collective violence, but also a long-term institutional process. The veteran status, access to rights, symbolic awards and social visibility depend on the manner in which the state institutionally values participation in organized violence. In that respect, veterans are a specific example of the post-war integration of war mobilization in the institutional order, which confirms that modern war functions through permanent administrative, political and ideological mechanisms and not exclusively through direct application of force (Marković Savić, 2023).

Weber describes this process through a metaphor of *stahlhartes Gehäuse* (Weber, 1989), which can be translated into Serbian as “steel-hard casing”². This understanding stresses that modern institutions do not function as limitation mechanisms, but also as firmly organized frameworks of coordination, discipline and mobilization. In that respect, rationalized bureaucratic procedures simultaneously increase the predictability of social action and organizational capacities of the state, including the ability to plan and execute mass violence. Here, the metaphor is analytically limited to organizational effects of modern institution and not to a complete determination of social action. While Tilly shows how war expands the state's capacities, Weber explains how those capacities become stabilized

² Also known as the “iron cage” in the Anglophone reception.

through bureaucratization, formal rules and predictable procedures. The rationalization of modern society leads to a system in which an individual acts within formalized institutional structures that increase efficiency but at the same time limit autonomy. Within that context, discipline appears as a key organizational principle of modern institutions, in particular the military, whereas, as emphasized by Weber, “army discipline is, however, the cradle of discipline in general” (Weber, 1976, vol. II, p. 243). In this manner, modern war assumes the form of coordinated, predictable and institutionally organized violence.

Perceived from this perspective, “social cage” denotes an analytical description of a historical process through which societies acquire the capacity to generate, coordinate and execute organized violence on a large scale. This very institutional development shapes the key prerequisite for understanding war as a modern and not spontaneously or natural human phenomenon. Hence, war cannot be understood as a continuation of individual violence, but as a specific form of institutionally organized and legitimized application of force. Therefore, the analysis below is directed towards war as the most complex form of socially organized violence.

WAR AS A PRODUCT OF MODERNITY: ORGANIZATION, STATE AND VIOLENCE

This chapter starts from a thesis that war is not a remnant of the primitive past, but a product of modern social organizations that enable mass and systematic violence. This approach finds its most consistent articulation in Siniša Malešević’s macro-sociological analysis, which enables understanding war as a result of the development of society’s organizational capacities, and not as an anomaly or deviation from the “normal” social condition. Although this paper substantially relies on Malešević’s macro-sociological analysis, its insights are used here as part of a broader sociological framework that also includes classical theories of the state and power. Malešević shows that the modern world, despite a decline in interpersonal violence, possesses the greatest capacities for organized violence in history (Malešević, 2011; 2017a). Malešević analyzes the capacity of societies to generate violence, pointing to the limitation of the approaches that measure violence exclusively through its frequency, neglecting structural capacities for its organization and shows that modernity does not cancel violence, but transforms it instead, enabling its mass and systematic application. In this manner, the analytical framework gradually developed in the previous chapters has been completed and it points to the key role of organizational, disciplinary and ideological mechanisms in understanding modern war.

The key feature of modern war is its high degree of organization. Complex social organizations enable the coordination of a large number of actors, resource control and long-term mobilization, which are the main prerequisites for executing mass and systematic violence. The growth of organizational capacities directly increases the potential for systematic violence and constitutes the key mechanism that distinguishes modern forms of warfare from earlier, limited forms of violence.

Starting from Weber’s analysis of the state as a bureaucratic organization, Malešević emphasizes that modern power relies on discipline and organizational control. According

to Weber, discipline appears as the key element of rationalized and bureaucratic structures, particularly in the army and administration. Michel Foucault (Foucault, 1975) elaborates these insights in detail, showing how institutions, through concrete techniques of surveillance, normalization and control, produce disciplined and coordinated actors. Thus, Weber's analysis of structural capacities is supplemented by Foucault's insight into concrete mechanisms of their action. These mechanisms are particularly visible in military organizations, where discipline, hierarchy and routine execution of orders enable efficient coordination of collective violence.

Therefore, bureaucratization has a two-fold effect: it simultaneously increases control and enables mobilization. Modern organizations do not only extend the capacity for violence but also shape actors ready to implement such violence. In this way, coercion does not act only externally, but is internalized through discipline and organizational practices of modern institutions.

Apart from organizational and disciplinary mechanisms, ideology is the key condition enabling mass violence. While bureaucratic structures ensure coordination and control, ideology ensures moral legitimization and emotional motivation for participating in collective violence. Through educational institutions, media and political discourse, modern societies shape narratives that construct collective identities, establish boundaries between "us" and "them" and normalize the use of force as a justified means. In that respect, nations may be understood as "imaginary communities" (Anderson, 1998) that enable a large number of mutually unfamiliar individuals act as a single collective capable of coordinated action. Thus, ideology does not act only as a subsequent justification, but as a constitutive mechanism that enables the transformation of individuals into actors of organized and legitimate violence.

From the above-mentioned, it derives that readiness for violence is not biologically automatically or culturally previously determined, but socially mediated. War is not an anomaly but a result of the action of modern social organizations with the ability of disciplining, mobilizing and legitimizing violence. Therefore, modern violence can be understood solely through the analysis of organizational capacities, disciplinary mechanisms and ideological frameworks enabling its mass and systematic application.

From the previous analysis it derives that modernity simultaneously reduces interpersonal violence, but also dramatically increases the capacity for its organized and systematic application. It is exactly in the combination of organizational capacities, disciplinary mechanisms and ideological legitimization that conditions are created in which violence can be mass mobilized, long-lasting, coordinated and institutionally sustainable. It is in this combination of organizational capacities, disciplinary mechanisms and ideological legitimization that the conditions are created making war a constitutive and not deviant element of modern societies.

In that respect, this paper extends the existing macro-sociological approaches by pointing to the necessity of integration of organizational, disciplinary and ideological mechanisms in the analysis of modern war.

CONCLUSION

The analysis of violence and war shows that these phenomena cannot be reduced to individual aggressivity or innate inclination towards violence, but they constitute socially and historically conditioned processes. The starting thesis of the paper – that war is not a universal and inevitable phenomenon, but a product of specific social and institutional conditions – has been confirmed through the performed theoretical analysis.

Anthropological and historical insights show that war was not present in all societies nor was it a constant phenomenon, which brings into question the reductionist explanations reducing violence to biological or evolutionary factors. At the same time, the analysis leads us to a conclusion that the key for understanding war is in the processes of social organization and institutionalization of power. The development of complex social structures enabled the accumulation, coordination and legitimization of violence on a large scale, whereas organizational capacities are directly connected with the potential for systematic and mass violence.

Within that context, modern societies, despite the decline in interpersonal violence, have the largest capacities for organized violence in history. This paradox points out that the increase in order, safety and institutional stability goes along with the development of mechanisms that enable mass and systematic violence.

Furthermore, the analysis shows that violence cannot be understood without its organizational, disciplinary and ideological dimensions. While bureaucratization and discipline ensure control, coordination and mobilization, ideology ensures moral legitimization and motivation for participating in collective violence. Exactly in the combination of these mechanisms the conditions are created enabling the appearance and maintenance of modern forms of warfare.

From the above-mentioned it follows that war is not an exception or anomaly, but a constitutive product of modern social organizations. Its understanding requires a macro-sociological perspective that focuses on structures, institutions and processes through which violence is generated, maintained and legitimized.

Therefore, it can be concluded that modernity does not cancel violence, but transform it by reducing interpersonal forms, and it simultaneously increases the capacity for its organized and systematic application. This very paradox holds the key to understanding modern societies in which the growth of organization, stability and safety simultaneously creates conditions for yet unseen forms of collective violence.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Anderson, B. (1998). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Beograd: Plato. [In Serbian]
Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination*. Podgorica: CID. [In Serbian].
Collins, R. (2008). *Violence: A Micro-sociological Theory*. Princeton: Princeton University Press.
Elias, N. (2001). *The Civilizing Process*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića. [In Serbian]

- Foucault, M. (1997). *Discipline and punish*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića. [In Serbian]
- Fry, D. (2013). *War, Peace, and Human Nature: The Convergence of Evolutionary and Cultural Views*. Oxford: Oxford University Press.
- Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*, 6 (3), 167–191.
- Gat, A. (1999). The pattern of fighting in simple, small-scale, prestate societies. *Journal of Anthropological Research*, 55 (4), 563–583.
- Gat, A. (2016). *War in Human Civilization*. Oxford: Oxford University Press.
- Goldstein, J. (2001). *War and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Guilaine, J., Zammit, J. (2005). *The Origins of War: Violence in Prehistory*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Keegan, J. (1993). *A History of Warfare*. New York: Vintage Books.
- Keeley, L. (1996). *War Before Civilization*. Oxford: Oxford University Press.
- Kelly, R. (2000). *Warless Societies and the Origin of War*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Malešević, S. (2011). *The Sociology of War and Violence*. Zagreb: Jesenski i Turk. [In Croatian]
- Malešević, S. (2017a). *The Rise of Organised Brutality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malešević, S. (2017b). Violence. In: B. S. Turner (Ed.). *The Wiley Blackwell Encyclopaedia of Social Theory*. Wiley-Blackwell.
- Mann, M. (1986). *The Sources of Social Power*, Vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marković Savić, O. (2023). *From Being Protectors to Being Protected*. Kosovska Mitrovica: Filozofski fakultet. [In Serbian]
- Pinker, S. (2011). *The Better Angels of Our Nature*. New York: Viking.
- Tilly, C. (1985). War making and state making as organized crime. In: P. Evans, D. Rueschemeyer & T. Skocpol (eds.). *Bringing the State Back In*, 169–191. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tilly, C. (2003). *The Politics of Collective Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weber, M. (1976). *Economy and Society*, II. Beograd: Prosveta. [In Serbian]
- Weber, M. (1989). *Protestant Etic and Spirit of Protestantism*. Sarajevo: Veselin Masleša. [In Serbian]
- Žižek, S. (2008). *Violence*. London: Profile Books.